

Karadeniz Barış Ağı – Türkiye, Toplantılar Dizisi
22 Ocak 2011, Cezayir Restoran Toplantı Salonu

“Barış Sürecinde Korucuların Durumu”

Ağır aksak da olsa bir süredir Kürt meselesinin çözümü yolunda adımlar atılıyor. Ana dilde eğitim, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi gibi hayati mevzuların tartışılıyor olması umut verici... Barışı konuşurken unutulmaması gereken bir başka önemli konu da, koruculuk sisteminin barış sürecinde nasıl evrileceği... 2009 resmi rakamlarına göre, yaklaşık 59 bin düzenli maaş alan geçici köy korucusu, 23 bin 274 gönüllü korucu var.* “Geçici köy koruculuğu” gibi bir formülasyonla başlayıp, yıllardır süren savaşın önemli bir aktörü olarak varlık gösteren korucuların, barış sürecinde nerede ve ne şekilde konumlandırılacağı, paramiliter kimliklerini nasıl geride bırakacakları, çözüme katkı sunacak bir rol almaları için neler yapılması gerektiği gibi cevap bekleyen sorular mevcut...

Bütün bu meseleleri tartışmak üzere düzenlediğimiz toplantıya bu alanda çalışan akademisyenler, konuyla ilgili saha araştırmaları yürüten sivil toplum kuruluşlarından temsilciler, avukat ve gazeteciler katıldı.

Toplantının başında daha çok koruculuk meselesinin ortaya çıkışına, geçmişine yönelik yorum ve tespitler geldi. Daha sonra bu konuyla ilgili çalışmalar yürüten akademisyenler söz konusu çalışmayı yaparken karşılaştıkları zorluklardan söz etti. Meselenin çok aktörlü, karmaşık, çözümünün de çok katmanlı olduğu konusunda hemen herkes hemfikirken, toplantı ilerledikçe konuyla ilgili çalışmaların sınırlı sayıda olduğu, barış sürecinde çok önemli meselelerden biri olmasına rağmen konuya ilişkin çok az veri bulunduğu ortaya çıktı.

Toplantı, bu alanda yeni çalışmalara olan ihtiyacın vurgulanmasıyla sona erdi.

Toplantıdan notlar:

- Koruculuk meselesi sadece Türkiye’ye özgü değil, para-militer dinamik, bir aktör olarak çatışma başladıktan bir müddet sonra ortaya çıkan, çoğu zaman kamu otoritesi tarafından kurgulanan ve artık bir yer edindikten sonra da bertaraf edilmesi, dönüştürülmesi son derece güç bir mekanizma... Bu konuyu etnik, politik, memleketimizdeki Kürt meselesi etrafında cereyan eden çatışmadan yola çıkarak düşünüyoruz ama Latin Amerika’da da aynı mevzu var. Yurttaşların bir kesiminin silahlandırılması ve taraflardan biri için “koruculuk” yapmaya başlaması pek çok yerde yaşanan bir durum. Katıldığım bir barış atölyesinde Latin Amerikalı bir kadın anlatmıştı: “Çatışma sonrasında köylerde toplantılar yapılmaya başlandı, bir süre sonra gerillalar gelip arka sıralara oturmaya başladılar, o zaman fark ettik ki, herkese mevcut durumdan onurlu bir çıkış gerekiyor.” Dolayısıyla, korucu meselesine bakarken belki tarafsız olmamız beklenemese de akılcı bir yaklaşımla, tüm silahlı güçlerin silah bırakmasının onurlu bir duruma evrileceği konusunda da düşünmek lazım.

- Kamuoyunda yanlış bir algılama var. Bölgedeki paramiliter güçler yeni ortaya çıkan bir olgu değil. Bu Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin feodal yapısıyla da ilgili bir durum... Toplantı öncesinde iletilen bilgi notunda da yazıldığı gibi Hamidiye Alaylarına uzanan bir geçmişi var. Bölgenin aşiret yapısından kaynaklanan, Osmanlı’ya kadar giden bir silahlanma zaten var, Cumhuriyet yıllarında da devam ediyor. Ama şöyle bir ayırım yapabiliriz, Güneydoğu’daki

çatışma ortamının başlamasıyla beraber bu silahlı güçlerin adeta bir suç işleme özgürlüğü doğdu. Korucu meselesini çatışma öncesi ve sonrası diye ikiye ayırabiliriz. Özellikle çatışma başladıktan sonra bu silahlı gruplar, suç işleme özgürlüğüne sahip insanlar haline geliyor, çatışmadan önceki durum böyle değil. Albay Cemal Temizöz davasını takip ediyoruz, bölgede çatışma dönemimde çok yoğun insan hakları ihlalleri oldu, korucuların bazı devlet görevlileriyle birlikte ihlallere karıştığını biliyoruz. Çatışmalar başladıktan sonra 15-20 yıl boyunca fiili bir durum olarak bu insanların suç işleme özgürlüğü vardı. Ayrıca bazı bölgelerde jandarma yetkisi koruculara verilmiştir, korucular baskın yapar, bu söylediğim çatışma sonrası durum için geçerli.

- Koruculuk meselesinin üç boyutlu; şu andaki durum ve ilerisi nasıl olacak diye düşündüğümüzde bunun bir toplumsal boyutu var, yani geriye kazandırılma, topluma entegrasyonu nasıl olacak, ne tür sorunlar yaşanacak gibi... Bir hukuksal yanı var, geçmişle yüzleşme sürecinde korucuları nereye koyacağız, sonuçta devlet adına bir iş yapıyorlar, sosyal güvenceleri vs. Bir de psikolojik boyutu var, barış sürecinde neler olacak, korucuların ellerinden silahları alınca ne olacak?

- İşin acil olan tarafı bugünkü durumun nasıl çözüleceği ama şöyle de bir şey var. Bunu yapabilmemiz için bizim süreci görmemiz gerekiyor ve sürece dair bilgilerimiz bölük pörçük. Geçmişte devletin makro stratejisi neydi? Onu iyi biliyoruz artık, o stratejinin tekdüze gitmediğini de biliyoruz. Devlet 1985-1987'de daha çok lojistik destek almak amaçlı hareket ediyor ama 1990'larda düşük yoğunluklu iç savaş stratejisine geçtikten sonra başka bir şeye evriliyor, iç düşmanın kim olduğunu ayırt etme stratejisine dönüşüyor vs. Ama sonuçta hiçbir şey, devlet aktörlerinin planladığı, istediği gibi gitmiyor, hayat o kalıplara sığmıyor. Koruculuk meselesi de biraz öyle. Aslında koruculuk meselesi dünyaya bakıldığında da çok fazla yerel, mikro dinamikler üzerinden ilerliyor. Dolayısıyla koruculuğun nasıl tasfiye edileceği üzerine düşünürken de bu dinamikleri hesaba katmak gerekiyor. Mesela mülkiyet ilişkileri çok önemli, mülkün el değiştirmesi gibi çok ciddi sorunlar var. Korucu olanlar nasıl oluyor, reddedenler niye reddediyor? İşin içine ekonomik meseleler giriyor, aileler arasındaki güç ilişkileri belirleyici oluyor, daha önceki suçlardan muaf olabilmek gibi sebeplerle karşılaşılıyor vs. Bütün bunlar bize hikâyenin hiç de homojen olmadığını, Türklük-Kürtlük meselesiyle sınırlanamayacağını gösteriyor. Meseleyi çözebilmek için bu örüntüleri ortaya çıkarabilmek üzere saha araştırmasına, saha bilgisine ihtiyaç var.

- Koruculuk çalışması zor bir konu... Birkaç yıl önce bir TÜBİTAK başvurusu yaptık, İçişleri Bakanlığında izin almadan bu konuyu inceleyemeyiz dediler, ama İçişleri Bakanlığı'nda bunun için başvurabileceğimiz bir birim yok, dolayısıyla bu fiili olarak bize "çalışmayın" demek oluyor. Herhangi bir biçimde bu meseleye kaynak aktarmak istenmiyor.

- Bir öğrencim köy koruculuğu üzerine çalışıyor, sahadan yeni döndü, epey bilgi topladı. Rahat çalışmış, bağlantıları var, içlerine girebilmiş diyebilirim. İki ay önce Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Merkezi'nde (DİSA) bir yuvarlak masa toplantısı yaptık köy koruculuğu üzerine, orada konuştuklarımızın temel noktası şuydu: Bu işin üç dönemi var, bir tanesi 1984-1991 arası, genelde devletin ödül mekanizmasıyla aşiretlerden korucu aldığı bir dönem, yani aşiretlere giderek "gelin korucu olun, maaş ödeyeceğim" teklifinde bulunuyor. Aşiretin tamamı korucu oluyor ya da olmuyor. 1993'ten 1999'a kadar ise daha çok baskı mekanizması kullanılıyor. Köye gidiyorlar, "korucu olacak mısınız olmayacak mısınız?" diyorlar. Korucu

olmayı kabul ederseniz köyünüzde kalabiliyorsunuz, kabul etmezseniz köyü terk etmek zorundasınız. Dolayısıyla insanlar gönülsüz bir şekilde koruculuğu kabul etmeye başlıyor.

- Başlangıçta ödül var, kaçakçılığa izin verilmesi, suçların affedilmesi vs. Ama baskı mekanizmasıyla korucu alıyorsanız, “ya korucu ol, ya öleceksin” ya da “köyü terk edin” diyorsanız, o zaman insanlar çok gönülsüz bir şekilde korucu olmak zorunda kalıyor ya da göçe zorlanıyor, köylerini terk ediyorlar. Bu demek değil ki 1993-1995 arası ödül mekanizması geçerli değil, hala devam ediyor ama etkisini büyük oranda yitiriyor. 1999’dan sonra aslında devlet koruculuk sisteminden vazgeçiyor, yani daha fazla korucu almak istemiyor, koruculuk sistemini bir şekilde dönüştürmek istiyor. Ama şimdi de koruculardan gelen ciddi bir direnç söz konusu. Bu sefer de geçici korucular devreye giriyor, kalıcı almıyor ama geçiciler artıyor. Büyük ve kontrolsüz bir güç ortaya çıkıyor, devletin de nasıl kontrol edeceğini bilemediği bir durum... Koruculuk meselesini tartışırken baskı ve ödül mekanizmasını ayırt etmek lazım, yani kim gönüllü, kim gönülsüz, sosyologlar da bilirler, örgütlere katılırken gönülsüz olanlar farklıdır, onlarla farklı şekilde baş etmek gerekir. Bu ikisini çözümde de ayırt etmek lazım.

- Öğrencimin çalışmasına gelirsek, o tam da böyle sisteme gönüllü katılan, ödül mekanizmasının geçerli olduğu, zaten hiçbir zaman Kürt meselesini, Kürt kimliğini benimsememiş bir köyde çalıştı. Köy hala korucu köyü... Öğrencimin tespiti şu, korucular büyük bir muğlâklık içinde, bir kere devletle ilişkilerinin ne olduğunu bilmiyorlar, devlet iyi mi kötü mü değerlendiremiyorlar. 1989’da gönüllü olarak korucu olanlar bile o durumdalar. Mesela, “biz terörist değiliz dolayısıyla yolumuzu iyi yapmadılar, okulumuzu yapmadılar, terörist olsaydık bize her şeyi verirlerdi, devlet artık bizi bıraktı vs.” gibi yorumlar yapıyorlar. Geçtiğimiz günlerde Radikal’de yayınlanan haberde de vardı, korucular için “bizim durumumuz nedir” konusu net değil, “devlet için vazgeçilmesi gereken bir kambur muyuz, bir diğeri de “Kürt müyüz, değil miyiz?” Kürt kimliğinin çok fazla politize olduğu bir dönem, etnik olmasının yanı sıra politik de bir kimlik, yani kendini BDP ile PKK ile ilişkilendirmiyorsan, bir biçimde kendine Kürt demenin daha zorlaştığı bir iklim... Bu köydekiler de “biz devlet yanlısıyız, koruculuk yaptık” diyorlar. Kadınların hiçbiri Türkçe bilmiyor, Kürtçe konuşuyorlar ama “biz Kürt değiliz” diyorlar, mesela Türkmenlerle bir ilgi kurmuşlar, “Kürtler bizi asimile ediyor” diyorlar. Öyle ilginç bir durum ki...

- Bölgede aşiretler arası güç ilişkilerinden de bahsedildi, şimdiye kadar söylenenler, “ortada kötü bir durum var, devlet isterse biter”den çok daha ileride, karmaşık bir mesele olduğunu gösteriyor. Yıllanmış bir kördüğüm durumu...

- Eğer buradaki aktörlerden biri devletse, bir de PKK var. 2004’te PKK korucularla bir barış süreci başlattı. O zamanki siyasal parti DEHAP’tı, partinin temsilcileri korucuları ziyaret etti. Eğer bugün korucularla PKK arasında çok büyük bir gerginlik olmuyorsa bu o zamandan beri devam eden bir barış sürecinin katkısıdır. Bugün yaşanan silah bırakmalar uzun bir sürecin devamında geldi, daha da olmasını bekliyoruz...

- Yani korucularla PKK arasında “devletin emrine girmiş olmak” dışarıdan görüldüğü kadar büyük tepki yaratmıyor?

- Korucu müvekkillerim var, örgüte üyelikten ceza alan... Yani rakamlara bakarak, bu

korucuların hepsinin devletle örgüte karşı operasyonlara katıldığını düşünmemek gerek, işin böyle bir boyutu da var. Çok karmaşık bir konu...

- Barışın inşa sürecinde psikoloji çok önemli. Bölgenin farklı bir coğrafyası var. Orada bir aşiretin üyesi iseniz, bir yaşam alanı oluşturmuşsanız, hem korumayı hem de fiili olarak askerliği içeren bir süreçtesinizdir. Doğal olarak aşiret bir karar aldığı zaman, onun dışına çıkma şansınız yok. Bazı aileler mesela korucu aşiretine mensup ama koruculuğu kabul etmediği için bölgede yaşama imkânı bulamıyor. Bölgenin yapısına baktığımız zaman, kaymakamlar ilçelerde devleti temsil eden en yetkili kişi, bir kaymakamın bölgede görev süresi iki yıldır, iki yıldan sonra yer değiştirir, iki yılın iki ayı geliş-gidiş izinleriyle geçer, iki-üç ay da il dışı görevlerle geçer. Dolayısıyla orada güç ilişkileri sürekli görevde kalan yazı işleri müdürü gibi kişiler üzerinden yürür. Yerel ilişkiler çok önemlidir. Yasaları çıkartmak kolay ama uygulamada yerel olarak daha büyük zorluklar var.

- Zorunlu göç araştırmalarının korucular açısından şöyle bir yararı oldu, araştırmalarla korucuların sosyal güvenliği olmadığı ortaya çıktı. O araştırmalardan sonra devlet suç işlememek adına korucuları sosyal güvenlik sistemi içine aldı. 1990'lı yıllarda o çalışmayı yaptığımızda, yayınlayıp yayınlamamayı kendi içimizde tartışmıştık, böyle bir sonuç korucuları iyice müesses hale getirecek mi diye endişelerimiz vardı. Ama yayınladık. Devlet korucuları keşfe, çatışmaya gönderiyor ama korucunun sosyal güvenlik sistemi içinde tanımı yok, devlet o anlamda 1985'ten beri bir anlamda kendi yasal mevzuatı içerisinde suç işlemiştir.

- Aşiret yapısı önemli ama devlet başka bir alanda da iş vermiyor, koruculuk asgari ücretli, tehlikesine rağmen itibar da sağlıyor...

- Korucuların barışı gerçekten desteklemesi önemli... Korucu "ben yıllardır devlete hizmet ettim, devlet beni harcadı, kullandı bıraktı" diye düşünüyor. Sosyal güvenlik meselesi onun için önemli çünkü onlara bir şekilde "tamam siz devlet için çalıştınız, ama göreviniz bitti" denmesi gerek. Özellikle baskı yoluyla korucu olanlar iyice mağdur durumda. Güney Afrika'daki bir toplantıda genç bir kızla karşılaşmıştım, "ben hayatımı savaşıarak geçirdim, şimdi barış sonrası, ekonomik kriz var, ben hiçbir şey yapamıyorum, benim hayatım silahtı, barış döneminde yapacak bir işim yok, yoksulluk çekiyorum" demişti. Koruculuk meselesinde de korucunun elinden silahını alınca hissettiği bir şey var, -belki erkeklik üzerinden de tartışacağımız bir şey bu- onun dışında ekonomik boyutu da var. Ama mesela ben "silahı bırakınca ne olmak istiyorsunuz" diye sorunca en çok istedikleri şey yine polis olmaktı. O geçiş sürecini psikolojik olarak, sosyolojik olarak çok iyi hazırlanması gerekiyor. Başka ülkelerde ne yapılıyor diye örneklere bakmıştım, ABD'de bir yerlerde taksi şoförü yapmışlardı, Güneydoğu'da en iyi bulduğum örnek orman bekçiliği idi.

- Mağduriyetin bir sürü tarafı var, koruculuğu hiç kabul etmemiş ve iyice mağdur olmuşlar var, toplumsal adalet duygusunun sağlanması var... Van'da bazı korucu köyleri kente göçüyor, korucuların göç ettiği mahallede toplum merkezi var, fakat şehrin etrafında öbeklenmiş diğer göç mahallelerinde yok. Bu durum şöyle bir fikir uyandırıyor, "onlar korucu, onların toplum merkezi var." Bu yaygın bir hezimet duygusu... Çok çetrefilli bir iş, toplumsal adalet duygusunu sağlamak çok zor ama bir yerden de başlamak gerek, belki küçük ölçekli, pilot çalışmalar yapılabilir.

- Bölgedeki çatışmayı düşününce, bir tarafta devlet var, askerler, jandarma vs. bir tarafta PKK ve korucular da bir tarafta duruyor. Çatışmanın silahlı unsurlarından biri olarak bunu gördüğümüz zaman, "sorunun çözümünde bunları nerede konumlandıracağız?" sorusu var. Topluma entegrasyonları, belki köylerine dönüşleri, bütün bunlar bir yana, tamam koruculuğa zorlananlar var, korucu olup o silahı kullanmayanlar var. Ama bir yandan da hak ihlallerinin failleri olan korucuları ne yapacağız? Hakikat komisyonlarından söz ediliyor, eğer bir tarafında devletin silahlı unsurları olacaksa, geçmişle yüzleşirken o zaman korucular ne olacak? Sosyolojik tarafı bir yana, hukuksal ve adaletin gerçekleşmesi itibarıyla korucular ne olacak? Hak ihlallerine karışan, suç işleyen, kız kaçıran, çok sistematik, ağır ihlallerin içinde yer alan korucular var. Onları da ele alacak mıyız, yoksa bu çatışmaya alet olmuş kurbanlar olarak mı göreceğiz? Bu çok önemli bir nokta...

- Dünya genelinde de savaş sonrasında eğer bir tarafın tamamen yenilgisiyle sonuçlanmadıysa, bir kere tarafların hiçbirisinin tamamen kaybeden olmaması gerekiyor. Korucular da buna dâhil. Ne devletin, ne PKK'nın, ne korucuların tamamen kaybeden olmaması, o süreçten bir şey kazandıklarını düşünmeleri gerekiyor. Devleti de, örgütü de, korucuları da bir grup olarak mağdur edemezsiniz. Öyle olursa barışı inşa edemezsiniz. Bir de bunun mikro düzlemi var, kız kaçırmış, kan davası için koruculuğu kullanmış, kaçakçılık yapmış, ciddi hak ihlallerine karışmış korucular var. Bu insanların da yargılanması lazım, "transitional justice (geçiş döneminde adalet)" dediğimiz kavram. İnsanların "bu kişi korucuydu ve herhangi bir şekilde cezaya uğramayacağını düşünerek, devlet güvencesiyle benim kızımı kaçırdı, ailemden şu kişileri öldürdü, şimdi yargılanması istiyorum" diyebilmesi gerekiyor. Bu tür ihlallerin zaman aşımına uğramaması lazım. Genel pratik bu. Dolayısıyla ikisini aynı anda düşünmek gerekiyor. Makro ve mikro düzeyde...

- 1990'ların başında korucular, suç işleyen arkadaşlarını savcılığı basarak dışarı çıkartmışlardı. Bu tür başka hikâyeler olduğuna şüphe yok. Aslında bu tür olayların bir envanteri olsa elimizde, o da yok...

- Yerel yöneticilerin çok önemli bir rolü var. Benim gördüğüm örnekte fiili olarak korucular, kaymakamların, jandarmanın üstünde bir konumdaydı. Kaymakam onlardan onay almadan hiçbir şey yapamıyordu, çünkü bütün bölgenin güvenliği bu insanların elindeydi. Belki İçişleri Bakanlığı'na şu önerilebilir, kaymakamlığa çok genç insanları gönderiyorlar, iki yıl kalıyorlar bölgede, bu durumun yeniden düzenlenmesi önerilebilir.

- Ama bir yandan da kaymakamların, valilerin rollerini büyütmemek gerekiyor, bölgedeki çatışma, korucuların devletle ilişkisi gibi şeyler hep ordu üzerinden yürüyor. Hele kırsal yörelerde devlet güçsüz, hatta ortada yok zaten...

- Mardin'de Süryanilerin geriye dönüşü iyi bir örnek bu anlamda. Kamu idaresi, yöneticiler, isterlerse koruyucuları dizginleyebiliyorlar. Orada Süryanilere güvence verdiler, korucuları çıkardılar, Süryanilere, köylerini, mallarını mülklerini geri verdiler. Tabii her yerde böyle işlemiyor. Birçok köyde geri dönenler karşılarında korucuları buldular, şiddete maruz kaldılar...

- 2006'da yaptığımız çalışma, göçle sınırlıydı ve geri dönüşün önündeki engelleri sıralarken, bunun en başında koruculuk sistemi vardı. Bu hâlâ da böyle... Korucuların elindeki mülkler,

tarlalar meselesi, çok ciddi çünkü koruculuk başladıktan sonra bölgeden geçen kadastro meseleleri var, o süreler doldu, göç eden bir sürü insanın toprağı korucular adına kaydedildi. Süryanilerin dönüşü konusuna gelince, medyaya yansımayan çok fazla detay var orada...

- Zorunlu göç araştırmalarında ortaya çıkan bir bulgu var, ya korucu olacaksınız ya köyü terk edeceksiniz deniyor. Bu ikilemde kalan köylülerin bir bölümü istemeyerek de olsa koruculuğı kabul ediyor. Şöyle bir şey var, elinize o silahı aldığınız zaman kullanmasanız bile o size bir kimlik atfediyor, mesela çocukları aynı okula gidiyor, korucu çocuklarıyla korucu olmayan ailelerin çocukları aynı lisede ders görüyorlar. Birbirleriyle ilişkileri de köydeki ilişkileri referans alarak kuruyorlar. Böyle bir gündelik hayat ilişkisi... Çatışma, bölgede ara renkleri ortadan kaldırıyor.

- Georgetown Üniversitesi'nden koruculuk sistemine GIS (Geographic Information System-Coğrafi Bilgi Sistemi) üzerinden bakmak isteyen bir grup geldi. Yerel veri toplayarak koruyucu sayılarını, yerlerini GIS üzerine yerleştirmeye çalışıyorlardı. Ama pek bir şey toplayamadılar, bilgiye ulaşamadılar. Onlar için zordu, dil bilmek lazım, bir sürü yere girip çıkmak lazım.

- Korucularla ilgili ihlal iddialarının soruşturulmasına dair hiçbir şey yok. Böyle bir çalışma yapmak da zor. Böyle bir çalışma yapsanız dahi sonuç alacağınız belli değil. O yüzden Şırnak Barosu olarak her başvuranın ifadelerini aldık, mağdurlarla ilgili klasörler dolusu evrakları topladık, bunları savcılığa verdik, bunlar fezleke haline geldi, bu fezlekelerden daha sonra açılan davalar oldu, sadece Cemal Temizöz ve Cizre eski belediye başkanı korucu başı Kamil Atak'la ilgili üç-üç buçuk yılı kapsayan bir süreç oldu. Eğer böyle bir çalışma yapacaksak, 15-20 yılı kapsarsa, o işin içinden çok zor çıkarız. Bir de o zamanlar adliyede bilgisayar sistemi yok, savcılığın eski defterlerine de ulaşamıyoruz.

- Bir sürü vaka adli sürece girmiyor. Aslında bir tür boşluk analizi yapmak bile önemli, yani bir tarafa basın taraması koysak, iddialar, olaylar... Tam ona eş zamanlı olarak da öbür tarafa adliyedeki kayıtları koysak, bu boşluğu tespit etmek bile kıymetli. Mevcudu bulmak zor ama hiçbir şey olmadığını, her şeyin bir şekilde hasıraltı edilmiş olduğunu reddedilemez bir şekilde görünür kılmak da önemli bir çalışma olur.

- İçişleri Bakanlığı ile görüşüp, bir yerde pilot bir çalışma yapmak izni alınabilir, öyle bir izin çok kolaylaştırıcı olur. Bölgede ne tür sorunlar var, neler yapılabilir? Bir başlangıç noktası olur yapılacak işler için. Tabii devletin de bu sistemi ortadan kaldırmak istediğı varsayımıyla öneriyorum. Sonuçta Kürt meselesinin çözümü için çok önemli bir aşama bu, bunu yapmak zorundalar, böyle bir niyet var ise, onları da katarak, BDP'yi, bölge içerisindeki aktörleri katarak pilot çalışmalar yapılabilir. Geçiş döneminde adaletten bahsedildi... Mesela bazı yerlerde insanlar geçmişle yüzleşmek istemeyebilir, acaba orada ne tür talepler var, böyle pilot çalışmalarla, somut raporlarla gidersek, daha cesaretlendirici olur, yani elimizde bir veri olur.

- Muhakkak, bazı şeyler için izin ya da işbirliğı gerekir ama uzun, kapsamlı, iyi bir çalışma da izinli/izinsiz yapılabilecek bir şey.

- Yani oralarda bu tür çalışmalar yaparken milyonlarca engel çıkabilir. Yani sivil toplumun katkılarını hepimiz biliyoruz, devletin bu konulardaki sabıkası da malum, onun için onu dâhil

etmeden çözüme ulaşmaya çalışmak zor gibi geliyor bana.

- Devletin katkısı olacağı konusunda şüpheliyim, en son Şırnak Barosu'nun yaptığı kazılarda devletin katkısını hiçbir şekilde görmüyoruz, hatta problem çıkarıyorlar.

- Biz de Ekopolitik grubu olarak bölgede çalışmalar yapıyoruz. En son Hakkâri'de yaptık, belki başta pek çok engelle karşılaştık ama çalışmanın biraz verimli olduğunu görünce engelleri aşıyorsunuz. Hakkâri'deki panelde Cengiz Çandar, Murat Belge, Musa Serdar Çelebi vardı... Bir ara salonda silahlı polislerin olduğunu fark ettik, kendilerinden rica ettik, dışarı çıktılar.

- Bölgede koruculara yönelik şöyle bir algı var, "devlet bir kanun çıkarır, korucuların hepsi emekli edilir, silahları alınır, bu çok uzun sürecek bir olay değil vs." Korucular bazı yerlerde hain olarak da görülüyorlar, emekli edildiklerinde köyünde yaşayamayacak belki, düşmanlıklar oluşacak, belki yeni kan davaları çıkacak.

- Koruculukla ilgili bir çözüm bulunacaksa, psikolojik olarak mağdur olacak kesim o kadar fazla değil, korucular arasında BDP ile diyalog içinde olanlar da var. PKK ile arasındaki ilişki kan davasına dönüşmüş iki-üç köy sayabilirim, onun dışında bölgede çok büyük rakamlarda bir problem yok. Sonuçta beraber yaşanacak... Korucuların büyük kısmı Kürt açılımına destek veriyor. En azından bölgede tanıdığım korucular açısından bu böyle.

- Kanunla korucuların tamamı İçişleri Bakanlığına bağlı, ama İçişleri Bakanlığı özellikle olağanüstü hal döneminde herhangi bir fiili yetkiye ve mekanizmalara sahip olmadığı için korucular yerel komutanlığın emrinde çalışıyor, yani kanunla belirli olan durum ve fiili durum arasında fark var. Bunları birbirine bağlayan bir mekanizma da yok. Diyelim ki korucuların uygunsuz davranışları oldu, kime başvurulacak? Bu boşluk korucuların disiplinsiz olmasına yol açıyor. Jandarmada en azından askeri bir disiplin var, uymadığın zaman belli mekanizmalarla atılabilirsin, yargılanabilirsin... Ama korucuların durumunda prosedür belli değil... Tasarladığımız projeyi yapabilirsek İçişleri Bakanlığıyla, kaymakamlarla, jandarmayla, konuşmak şart, doğrudan koruculara gitmek, onlarla konuşmak da gerekiyor. Korucuların karıştığı ihlallerle ilgili olarak avukatlara gidilebilir, hangi avukatların korucu davalarını aldığı biliniyor. Dolayısıyla avukata gidiyorsunuz, dosyadan hangisinin korucu davası olduğunu çıkarıyor, sayısı belli, gidip mahkeme kayıtlarından buluyorsunuz.

- Bir önemli kaynak da mağdurların hikâyeleri... 2004 yılında Diyarbakır'da çok sayıda mağdurla görüşmüştük, oradan inanılmaz hikâyeler çıkıyor, mekanizmanın nasıl işlediğini detaylı görüyorsunuz.

- Hacettepe'nin Nüfus Etütleri Enstitüsü zorunlu göç araştırması yapmıştı, onlarda önemli bir veritabanı var. Konuya devletçi perspektiften bakan bir bölüm ama onların verileri de kullanılabilir. Bu tür ara aktörlerin katılması yararlı olur. Devletin içinde bir grup "bu sistemi nasıl tasfiye edebilirim" meselesini düşünüyor belki ama enerji ve o tür bir uzmanlık, bilgi, birikim yok. O isteği teşvik edici bir çalışma çok faydalı olur. Sivil toplumu katarak, psikologları, sosyal-psikologları katarak çok yönlü bir çalışma gerek.

- Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi 1999-2000 yıllarında jandarma ile birlikte bir araştırma yapmış, o zaman bu araştırma haberleştirilirken atılan başlık "köy koruculuğu sona eriyor." Aslında

2000'de başlamış bir süreç var, şu an 2011 yılındayız ve hala "koruculuğun işlevi sona erdi" cümlesini kuramıyoruz, "sona eriyor" diyoruz, bundan on yıl sonra da hala bu durumda olmayız inşallah.

- Bölgede bütün gruplarda çatışmanın yarattığı belirli bir yorgunluk var, bu tür çatışmalarda kazanan ve kaybeden yok aslında... Örneğin köy boşaltmalarda amaç, silahlı mücadelede bir gruba destek sağladığı varsayılan alanı insansızlaştırmak, dolayısıyla da o grubu desteksiz bırakmaktır. Ama akabinde şehir alanında gücü kaybediyorsunuz, böyle bir denge söz konusu... Mardin'de, Diyarbakır'da, 2008, 2009, 2010 yıllarında yapılmış mahalle çalışmaları var, çok sorunlu mahalleler var, devlet sadece okullarıyla girebilmiş, üç tane okul yapmış, 38 yıl hiç uğramamış. Aslında girmeye de korkuyor, ne olacağını bilmediği için ve size rica ediyor, "siz sivil toplum örgütü olarak ön çalışma yapsanız, mahalledekilerle barışsak..." Bir toplantı yaptık, vali yardımcısı, belediye başkan vekili, o mahalleden muhtar, seçilmiş halk temsilcileri... İlk toplantıda herkesin gerginleştiği bir durum yaşandı. Bizim devlet geleneğinde eşitlerin karşı karşıya gelip konuşması gibi bir yöntem yok. Güçlü devlet, "kerim devlet" ya imha edecek, ya hak verecek.

- Kamu güvenliği müsteşarlığı diye yeni bir birim kuruldu. Aslında devlet içinde de bir şeyler yapmak istiyorlar, belki bu tarz bir çalışmayı onlar aracılığıyla yapmak mümkün olur. Yeni bir teşkilat olduğu için daha umutlu olunabilir.

- Son günlerde "korucuları lağvetmeyelim, Hamidiye Alayları benzeri özerk yönetimin silahlı gücü olarak muhafaza edelim" gibi bir öneri geldi. Korkunç bir zihniyet, korucu sistemini aynen oraya devredip onun üzerinden düzenlemek vs. "Öz savunma gücü olarak bunları kullanalım" dendi, neyse ki sonra arkası gelmedi... BDP'nin de olaya nasıl baktığını araştırmak lazım.

- Öğrencimin araştırma yaptığı köyde taşınmalı eğitim var, devlet koruculara taşınmalı eğitim yapması için para veriyor, her köyden diyelim ki on öğrenci getirecekler ama asla getirmiyorlar. Okula doğru dürüst kimse gelmiyor, minibüsün plakası korucuların üzerinde görünüyor ve korucular ekstra bir ücret alıyorlar bunun için. Güç ilişkileri açısından ilginç bir örnek. Çocuklar sadece Kürtçe biliyor, Türkçeyi hiç öğrenemiyorlar, anadilde eğitim tartışmaları olurken, devlet onlar Türkçe öğretmekten, okula devamını sağlamaktan vazgeçmiş... Oysa milliyetçilik literatürüne baktığımızda eğitim, devleti devlet yapan, merkezileştiren en önemli unsurlardan birisi... Devlet ya vazgeçmiş ya yapamıyor, belki ikisi birden... Mesela müfettiş geliyor, üç gün okula gelen çocuğa "verin diplomanı gitsin" diyor, ya da diyelim ki çocuk dokuz yaşında, Türkçe bilmiyor, başka bir köyden korucu minibüsleriyle okula getiriliyor ve okula geldiğinde "üçüncü sınıfa yerleştirin, yaşı uygun" deniyor.

- DİSA'nın koruculuk toplantısında da konuşmuştuk, korucular korucu olarak devlete ödevlerini yerine getirdikleri için, bu tarz yükümlülüklerden de muaf oluyorlar. Çocuklarının temel eğitim almasını sağlamak gibi.

- Koruculuk meselesini konuşurken şunu da dikkate almak lazım, şimdi bir çatışmasızlık süreci var ama seçimlerden sonra çatışma tekrar başlarsa, koruculuğun tasfiyesini zor konuşuruz.

- Koruculuk kötü bir sistemdir konusunda bir tereddüt var mı sizce? Bence bu aşama geçildi

kamuoyunda, koruculuk nasıl tasfiye edilir ve bölgesel olarak sorun nasıl çözülür meselesi daha mühim... Oraya yoğunlaşmak gerekiyor.

- Aşiretler üzerinden konuştuk ama koruculuğun çok başka yönleri de var, kaçakçılık, siyasi.. Nasıl tasfiye edileceğini anlamak için analiz etmek, veri toplamak gerekiyor.

- Silahsızlanma diye bir kavramdan bahsediyoruz. Silah bırakmaktan sadece PKK'nın bırakmasının anlaşılması akıl alacak bir şey değil. Korucu sisteminin de işin içinde olması gerekiyor. Bu hiç konuşulmuyor. Bölgedeki bin yıllık silahlı yaşam tarzından, gelenekten gelen insanların silahsızlandırılmasından söz ediyoruz. Hiç kolay bir şey değil. Bu dediğim Karadeniz Bölgesi için de geçerli tabii. Bir de bu meselede Umut Vakfı'nın da işin içinde olması çok önemli.

- Koruculuk meselesinin silahlanmayla kesiştiği noktalar var. Muhtarların görev sırasında silah edinebilmeleri başta köy içindi, sonra şehre de taşındı bu imkân, emekli olduktan sonra da onu taşımaya devam etmeleri tuhaf... Tıpkı polislik gibi. Keza burada da öyle bir şey var. Korucuların silah bırakması meselesini "biz sadece korucuları kast etmiyoruz" diye kamuoyuyla paylaşmak lazım. Bunlar paralel yürüyecek işler.

- Bireysel silahsızlanma konusu bu tartışmada çok işlevsel olabilir, zira toplumsal bilinç açısından, bireysel düzeyde "silah kötüdür"den yola çıktığımızda, onun içerisine korucu ordusunu dâhil ettiğimizde belki insanların kafasında soru işareti belirebilir.

- Silah yasası şimdilik uykuda ama yakın gelecekte çıkıp çıkmayacağı belli değil, İnsan Hakları Ortak Platformu, Umut Vakfı birkaç örgüt bir araya gelerek, meselenin etraflı bir stratejisini kurup, yoğun bir kampanya yapılabilir. Bireysel silah için ruhsat alımının en azami ölçüde daraltılması hedeflenebilir, yani kolluk gücünden başka kimsede silah kalmaması...

- Koruculuk meselesinde de tekil olaylar aslında büyük yer tutuyor, arkasına siyasi bir mesele rüzgârı almış gibi gözükse de, koruculuk sistemi adi suçları gizlemek için de bir fırsat veriyor.

- İlk koruculuk teşkilatı kurulurken, korucu olmaları karşılığında o kişiler hakkındaki davalar düşürüldü. İlk öyle başladı ve sonra da model oldu.

- Barış sürecinde geleneksel yöntemlere başvurmak, mesela kan davalarını sonlandırmak için düzenlenen büyük yemek organizasyonları gibi yollar denenebilir.

- Birkaç barış modeli var, Mozambik ve İspanya unutmayı tercih etmişti, İspanya modern bir toplumdur. Mozambik iç savaştan çıkmıştı ve orada taraflar anlaşarak "tamam" dediler. Ama Güney Afrika hala halledemedi, Latin Amerika ülkeleri hala halledemediler.

- Geçmişe sünger çekmek zor bir mesele ve ihlallerin suçun şahsiliği ilkesiyle takibi şart, adaletin yerine gelmesinin başka yolu yok. Amerikalı bir diplomatla konuşmuştuk, İspanya'daki durumu örnek göstererek "bu Ergenekon'un üzerine gidiyorsunuz nereye kadar -o zaman henüz Balyoz, Kafes henüz ortaya çıkmamışken-, bir yerde durmak lazım" demişti. Nitekim İspanya'da bir yerde çizgi çektiler, ben de ona gazetede okuduğum haberi söyledim: İspanya'da kayıp yakınları ya da ihlale uğrayanların pek çoğu yeniden dava açmaya başladı.

Yani bu işin hukuk yoluyla mı, vicdanla mı, yüzleşme ile çözüleceği meselesi var.